

**HANS-GEORG GADAMER'İN ARDINDAN
(NACH HANS-GEORG GADAMER)**

Arslan Topakkaya*

ÖZET

Gadamer 20.yüzyılın en önemli filozoflarından biridir. H-G. Gadamer Heidegger'in ontolojik yönelimi bağlamında felsefi hermeneutiğe bugünkü şeklini vermiştir. Heidegger'in varlık analizi Gadamer'in felsefi hermeneutikle ilgili görüşleri için bir çıkış noktası olmuştur. Onun felsefi hermeneutik ile ilgili görüşleri günümüzde açığa çıkan olan politik ve toplumsal problemlerin çözümüne katkıda bulunabilir. Bu saptama bağlamında Gadamer ve onun yurumbilme yaptığı katkılar global anlamda birbirlerini anlamada güçlük çeken toplumların birbirlerini daha iyi tanımaları ve anlamaları bağlamında güncel hale gelmiş bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Gadamer, Felsefi Hermeneutik, Anlama, Diyalog, Gelenek, Politika, Kültür.

ZUSAMMENFASSUNG

Es wird im allgemein angenommen, dass H-G. Gadamer eine der bedeutendsten Denker 20. Jahrhundert ist. Er hat die philosophische Hermeneutik nach der ontologischen Wende Heideggers in einer für die letzten Jahrzehnte bestimmenden Gestalt entwickelt. Heideggers Daseinsanalytik bezeichnet den Ausgangspunkt Gadamers philosophischen Hermeneutik. Seine Analyse über die philosophische Hermeneutik könnte zur Lösung unserer heutigen politische- und gesellschaftliche Probleme beitragen. Deswegen gewinnt Gadamer und seine hermeneutische Philosophie angesichts des globalen Verständigungsproblems heutzutage mehr Bedeutung.

Stichwörter: Gadamer, Philosophische Hermeneutik, Verstehen, Dialog, Tradition, Politik, Kultur.

* Yrd. Doç. Dr. Arslan Topakkaya // Mersin Üniversitesi Felsefe Bölümü // arslantopakkaya@mersin.edu.tr

HANS-GEORG GADAMER'İN ARDINDAN

H.-G. Gadamer 2002 yılının Mart ayında aramızdan ayrıldı. 102 yaşında hayata gözlerini yuman Gadamer yazarın da bizzat şahit olduğu üzere hala felsefe yapmaya devam ediyor, dünyanın içinde bulunduğu problemlere -ki bu problemlere aslında varolan fakat 11 Eylül olaylarıyla iyice su yüzüne çıkan medeniyetler çatışması sorunu da eklenmişti- çeşitli çözüm yolları sunuyordu. Sunmakta olduğu çözüm yolu kendisi tarafından geliştirilmiş olan felsefi hermeneutiğin ileri sürdüğü görüş ve ilkelerle yakından ilgiliydi. Bu bağlamda söylediği en önemli şey, farklı her iki tarafın da (bu birey, kültür ya da medeniyet olabilir) kendi önkabul ve önyargılarından vazgeçmek zorunda olmadan, birbirlerini dinlemeye ve anlamaya çalışması ve bunu yaparken de hiçbir üstünlük kompleksine kapılmaması gerektiği idi. Yine bizzat kendisi bunun oldukça zor bir iş olduğunu, önyargıların ,anlama' olgusunda önemli bir fonksiyona sahip olmasına karşın (Grondin 1991, s. 149 vd.), dinsel önyargıların her türlü provokasyona açık olduğundan dolayı, farklı dinden insanların birarada birlikte konuşmalarına engel teşkil edebileceğine işaret etmekteydi. 11 Eylül olaylarının bu durumu daha da güç hale soktuğunu, fakat insanlığın "birbirini anlamak"tan başka bir şansa da sahip olmadığını söylüyordu. Çünkü farklı iki insan, farklı iki din ve farklı iki kültür arasındaki iletişim ve karşılıklı konuşma her zaman iletişimsizlikten ve konuşmaktan daha iyidir, tespitini yapıyordu.

Biz bu yazımızda H.-G. Gadamer'in yaşam öyküsünü takip ederek onun felsefesinin köşe taşlarını betimlemek, bu bağlamda felsefi hermeneutiğin gerçekten Gadamer'in iddia ettiği gibi gerek ülkemizdeki birtakım siyasal ve sosyal sorunların gerekse küresel sorunların çözümüne bir katkı sağlayıp sağlayamayacağı, sağlayabilirse bunun hangi açılardan mümkün olabileceğini göstermeye çalışacağız.

Bu girişten sonra Gadamer'in yaşam öyküsünü ana hatlarıyla ortaya koyduktan sonra felsefi hermeneutiğin ana ilkelerini belirtip, sonuç kısmında da başta sorduğumuz sorulara cevap bulmaya çalışacağız.

1980'li yılların ortalarında Frankfurt Üniversitesi'nde anlamlı bir toplantı yapıldı. Birbirini takip eden iki gece içinde Heidelberg üniversitesinden Hans Georg Gadamer ile ünlü

Fransız yazarlardan Georges Arthur Goldschmidt birer tebliğ sundular. Her ikisi de tebliğlerinin büyük bir kısmını Heidegger'e ayırdılar. Goldschmidt henüz bir çocuk iken Almanya'yı terketmek zorunda kalmış, İkinci Dünya Savaşı'nın zor şartlarına ve Nazi terörüne rağmen hayatta kalabilmişti. Goldschmidt tebliğinde Heidegger'i çok sert bir biçimde eleştirmiştir ve aynı tavrı Heidegger'in Fransada bazı kesimler tarafından olumlu karşılanmasına karşı da göstermiştir. Salonu dolduran genç dinleyiciler Goldschmidt'in tebliğini hayranlıkla takip ettiler. Ertesi akşam Martin Heidegger'in en başarılı öğrencilerinden olan Hans Georg Gadamer bir konuşma yapmış, Goldschmidt'in tersine Heidegger'den övgü ve hayranlıkla bahsetmiş ve ona getirilen eleştirilere karşı çıkmıştır. Gadamer'in tebliği de takip edenler tarafından son derece ilgiyle karşılanmıştı çünkü hem Gadamer hem de Goldschmidt bilimsel bir tebliğ sunmaktan ziyade bizzat kendi yaşadıklarından bahsettiler.

Gadamer'in hayatını "Gerçeklik ve Metod" (*Wahrheit und Methode*)¹ adlı kitaba paralel olarak anlatmak yarinde olacaktır zira bu eser hem Gadamer'in bir filozof olarak açığa çıkması hem de felsefi hermeneutiğin sistematik anlamda geliştirildiği ilk eser olması bakımından oldukça önemlidir. Felsefe tarihinde kimi kitaplar bir felsefe akımını anlamak için temel teşkil ederler. Gadamer'in "Gerçeklik ve Metod" adlı eseri bu tür kitapların başında gelir. Gadamer'in bu eseri sadece en önemli birkaç felsefe kitabından biri olmayıp, aynı zamanda Gadamer'in 20 yy. boyunca süren hayat hikayesini de anlatır.

Gadamer'in hayat hikayesi sade bir vatandaş, bir üniversite profesörü ve bir filozof olmak üzere üç farklı boyutta incelenebilir.

Gadamer, 1900 yılında Marburg'da bir kimya profesörünün oğlu olarak dünyaya gelir. Gadamer babasının profesör olarak çalıştığı Breslau'da büyür ve liseyi bitirdikten sonra felsefe ve Almanca okumaya başlar. Okulu bitirdikten sonra 22 yaşında Paul Natorp nezaretinde doktorasını tamamlar. Gadamer aynı yıl ağır bir hastalığa yakalanır. Bu hastalığına rağmen felsefe eğitimine devam etmek için Freiburg'a Martin Heidegger'in yanına gelir. Gadamer ile Heidegger Marburg'da tanışmışlardır. Gadamer doktora sonrası doçentlik tezi yazmak için Heidegger'in yanına gider (Heidegger 1927 yılında Freiburg Üniversitesi

¹ Adı geçen eserin ilk cildi Prof.Dr.Hüsamettin Arslan ve Dr.İsmail Yavuzcan tarafından (fakat İngilizce'den) Türkçe'ye kazandırılmış ve paradigma yayınları tarafından yayınlanmıştır. Bu önemli eserin Türkçe'ye kazandırılması son derece sevindiricidir. Aslında Almanca aslından çevriri yapılırsa daha iyi olurdu fakat İ.Yavuzcan çeviriyi Almanca aslıyla karşılaştırdığından bu sakınca kısmen giderilmiş oldu. 3

Felsefe Bölümü'nde Husserl'den boşalan kürsüye profesör olarak atanır). Fakat Heidegger Gadamer'in eski Yunanca ve Latince'sinin yeteri kadar iyi olmadığından dolayı Gadamer'in doçentlik tezini kendi yanında yapma isteğini geri çevirir. Gadamer burada bir sömestir kaldıktan sonra Marburg'a geri döner. Gadamer Marburg'da klasik filoloji okur ve Martin Heidegger'den yanında doçentlik tezi yazmak için davet alır.

Bunu parasal yönden sıkıntılarla geçen doçentlik yılları izlemiştir. Gadamer bu yılları hastalıklarla boğuşarak geçirmiştir. Gadamer'in içinde yaşadığı kültürel çevre başta şair Stefan Georg'un taraftarları ile Grek edebiyat hayranları ve diğer felsefi okulların temsilcileri olmak üzere canlı bir entelektüel bir çevredir. Nasyonal Sosyalizm diktatörlüğünden önce Gadamer kariyerini tamamlamıştır. Gadamer Nazi döneminde de çalışmalarına devam etmiş ve kendisini bir kaç yıl süreyle Heidegger'den uzak tutmuştur. Gadamer 1937'de Leipzig Üniversitesi'ne profesör olarak atanmıştır.

Gadamer Leipzig'de kariyerinden ve diplomatik ilişkilerinden dolayı büyük bir üne kavuştu. Leipzig Üniversitesi Almanya'nın en iyi üniversitelerinin başında geliyordu. Bu üniversitenin rektörü Helmut Berve gerçek bir nasyonalist ve aynı zamanda iyi bir bilim adamıydı. Fizikçi Werner Heisenberg, filolog Karl Reinhardt Gadamer'in en iyi arkadaşları arasındaydı

Gadamer, II. Dünya Savaşı'ndan sonra fizikçi Carl Friedrich von Weizeckär ile birlikte Portekize misafir öğretim üyesi olarak kabul edildi. Gadamer'in hem kendisi hem de öğrencileri rejimi tarafından fazla rahatsız edilmemişlerdir. Gadamer bunun gerekçesi olarak kendilerinin yaptığı işin ler tarafından hafife alınmasını gösterir. Gadamer II. Dünya Savaşı'ndan sonra Rusların işgali altındaki Leipzig Üniversitesi'ne rektör olur ve mümkün olduğu kadar üniversitenin özerkliğini korumaya çalışmıştır. Gadamer 1947'de Frankfurt'a profesör olarak atandı. 1950'de Heidelberg Üniversitesi'ne gitti ve orada 1968'de emekli olana kadar çalıştı. Savaşın sonra bu iki üniversitenin yeniden imarında Gadamer'in oldukça büyük emeği vardır (Grondin 1999, s. 1 vd.).

Gadamer Heidelberg'de geçirdiği yıllar içinde gösterdiği performansla Avrupa çapında bir üne kavuştu. Gadamer "Gerçeklik ve Metod" adlı eserini Fransızca verdiği ders notlarından oluşturmuştur. Ayrıca sonradan yazdığı pre-sokratlarla ilgili kitabı da yine onun İtalyanca verdiği konferansların biraraya getirilmesiyle oluşmuştur.

Gadamer'in ikinci hayat hikayesi onun profesörlüğü ile ilgilidir. Gadamer'in doktora tezi oldukça kısa bir kitapçıktır. Bu tez yazarı için sadece akademik kariyerin bir kuralını yerine getirmek için yazılmıştır. Gadamer'in doktora hocası Natorp, zamanının ileri gelen filozoflarından biridir. Martin Heidegger'in cazibesi Gadamer'i Freiburg'a çekmiştir. Gadamer Freiburg'da kısa bir süre kaldıktan sonra Marburg'da klasik filoloji eğitimine başlamıştır.² Gadamer'in buradaki hocası Platon uzmanı olan Paul Friedländer'dir. Gadamer ünlü filoloji uzmanı Werner Jaeger'in düşüncelerini eleştiren bir çalışma yapmasına rağmen onunla yakınlaşmayı da ihmal etmemiştir. Bu sayede Gadamer 1930'da Naumburg'da uluslar arası öneme haiz klasik filoloji kuruluna üye olarak katılmayı başarmıştır.

Gadamer'in Frankfurt hayatı zorluklarla başlamıştır. Frankfurt'daki sosyal demokrat bürokrasi ile yıldızları hiçbir zaman barışmamıştır. O çalışabileceği zemini Heidelberg'de bulmuştur. Gadamer burada Karl Jaspers ile birlikte kısa bir süre çalıştıktan sonra, Jaspers kürsüsünü Gadamer'e devrederek Basel'e profesör olarak atanmıştır. Jaspers, Gadamer'in Martin Heidegger'le olan ilişkisinden dolayı ona devamlı mesafeli davranmıştır. Gadamer savaş sonrası meşru görülen bütün baskılara rağmen 1949 yılında Heidegger hakkında oldukça övücü uzun bir makale yazmıştır. Böyle bir yazı kaleme almak herkesin Heidegger'den uzaklaştığı bir dönemde işgal kuvvetlerini bile bile karşısına almak pahasına oldukça cesaret isteyen bir şey olsa gerektir.

Gadamer, Heidegger'in eski öğrencilerinden olan Karl Löwith'i Heidelberg'e felsefe bölümüne öğretim üyesi olarak davet etmiştir. Löwith Nazi yönetimi tarafından emekliye sevk edilmiş ve kendi hocası Heidegger hakkında "Denker in dürtiger Zeit" (karanlık zamanın düşünürü) adlı bir eser kaleme almıştır. Aynı zamanda Gadamer 60'lı yılların başında kendi hocaları Horkheimer ve Adorno tarafından kötü muameleye tabi tutulan Jürgen Habermas da üniversitede toplum ve siyaset felsefesi üzerine dersler vermek üzere getirtmiştir.

Gadamer Heidelberg'de "Philosophische Rundschau"³ adlı dergiyi kurarak arkadaşı Helmut Kuhn ile birlikte dergiyi Almanya'nın uzun ömürlü ve en iyi felsefe dergisi yapma başarısını göstermiştir. Gadamer'in eserleri bu arada Amerika'da gittikçe tanınmaya ve okunmaya başlanmıştır. Gadamer'e kadar teolojiye ait olan hermeneutik kavramı bugün batı dünyasında anlamının üzerinde düşünen herkesin güvendiği bir kavram haline gelmiştir.

² Burada Gadamer'i Heidegger'e çeken şey ise "Varlık ve Zaman"ın yeni yayınlanmış olması ve onun Heidegger'e kazandırdığı ündür.

³ Dergi hala farklı formatlarda olsa yayın hayatına devam etmektedir.

Gadamer biyografisinin üçüncü boyutu onun felsefi yönüyle ilgilidir. Onun ilk hocası yeni Kantçılık akımına mensup olan Richard Höningwald'tır. Gadamer onun yanında transzendenal felsefenin ne demek olduğunu öğrenmiştir. Marburg'da Nicolai Hartmann ve Paul Natorp'la birlikte olmuş ve onlardan dersler almıştır. Fakat Gadamer için Martin Heidegger, Nicolai Hartman'a göre her zaman daha fazla anlam ifade etmiştir. Fenomonoloji'nin kurucusu olan "şeylerin kendisine " bakış metodunu geliştiren Edmund Husserl ile, Husserl'in asistanı olan Heidegger hiç şüphesiz Gadamer'in felsefi gelişiminde önemli bir yere sahiptirler. Gadamer özellikle "anlama"nın (Verstehen) ne olduğunu sorusu bağlamında hocası Heidegger'den oldukça etkilenmiştir.

Heideggerin tavsiyesi üzerine Gadamer bir eser kaleme alır. Bu çalışmanın başlığı olarak seçilmiş olan "hermeneutik" kavramının kaynağı protestan teolojisidir. Wilhelm Dilthey'e göre hermeneutik kavramı, ruhsal bilimlerin anlaşılması için temel bir kavramdır (Topakkaya 2007, s.80 vd.). Gadamer bu görüşe katılmaz. Gadamerin güvendiği isimlerden teolog Rodolf Bultmann "Jenseits" (öteki taraf, ahiret) kavramına metodik olarak oldukça farklı bir anlam yüklemiş ve İncil metinlerinin anlaşılmasında Bultmann'ın getirdiği bu yeni anlayış metnin ne demek istediğini anlamada oldukça faydalı bir açılım sağlamıştır. Gadamer 1961'de Bultmann'a yazdığı bir mektupda şöyle der: "Ben bu kitabımda tamamen kendi tecrübelerime dayanarak klasik filozofların tecrübelerini, sanatı ve hümanistik geleneği ve tarihsel bilincin tezahürünü kendi muhtevalarına bağlı kalarak temellendirmeye çalıştım. Bana öyle geliyor ki benim bu çalışmam teolojinin son yıllardaki gelişim trendiyle ve sizin teolojiyle ilgili çalışmalarınızla da oldukça örtüşmektedir".

Gadamer'in düşünceleri arasında en popüler olanlardan birisi önyargıların savunulmasıdır. Önyargı öyle bir şeydir ki insan onunla yaşamakta, yeni durum ve olay karşısında kendi bireysel tutumunu sahip olduğu bu önyargılar sayesinde geliştirmektedir. Birey için anlamlı olan önyargıların sarsılması olmadan, tecrübe ve anlamadan bahsetmek imkansızdır. Önyargı kriterden farklı bir şeydir (Hufnagel 1976, s. 58 vd.). Gadamer'e göre, sürekli kriterlere göre hareket eden kimse sanatla ilgili tecrübelerden yeterince faydalanamaz ve karşılıklı diyalogta daha az şey öğrenir.

İsviçreli Germanist Emil Steiger, Gadamerin "Gerçeklik ve Metod" adlı eserinin genelini "bizi çevreleyen ve saran şeyi anlamak" cümlesiyle özetlenebileceğini belirtir. Eğer bu

tespiti basitleştirerek söylersek, insan çeşitli durumlar içinde bulunur ve bunlar hakkında çeşitli tecrübeler edinir. İnsan bu tecrübeler sayesinde “anlama”yı öğrenir. Gadamer anlamayı, Heidegger gibi öznenin mümkün olan davranış şekillerinden birisi olarak değil, insanın varolma şekli (*Seinsweise des Daseins*) olarak anlar. Gadamerin bütün amacı şunu göstermektir: Anlama, hiç bir zaman verilmiş herhangi bir şeyin karşısında gösterilen öznel bir davranış değil, anlaşılan şeyin varlığına ait olmak demektir (Gadamer 1986, s. 441). Gadamer'e göre, “anlamaya” yönelik devamlı bir çaba olmadan gerçek bilgiye ulaşmak mümkün değildir. Böyle bir çaba bize “anlamada” yardımcı olur. Bir şeyi anlamaya yönelik konuşmada konuşmanın açık bir şekilde şekillenmesi konuşmacının kabiliyetine bağlıdır.

Gadamer anlama fenomenini, Dilthey’de olduğu gibi tinsel bilimlerin özel metodoloji problemi olarak değerlendirmez. O anlamayı, insanın dünyaya yönelik bütün edimleriyle ilişkilendirir. Bundan dolayı Gadamer tarafından geliştirilen felsefi hermeneutik, bir tinsel bilimler metodolojisi olarak kabul edilmez. Gadamer’in ortaya koymuş olduğu hermeneutik, tinsel bilimlerin sahip oldukları metotların ötesinde taşıdıkları gerçeklikler ile, bizim dünyaya ait tecrübelerimizi yakınlaştırma çabasıdır (a.g.y., s. 3).

Gadamer hermeneutiğinin önemli unsurları şunlardır:

- 1) Bütün anlamalarda özsel olarak önyargının olumlanması (a.e., s. 274) ve bu bağlamda otorite ve geleneğin yeniden yorumlanması (a.e., s. 281),
- 2) Anlama çemberinin “anlamanın yapısal ontolojik yönü” olarak değerlendirilmesi,
- 3) Anlamada “zaman farklılıklarının” (*Zeitabstände*) öneminin vurgulanması (a.e., s. 301),
- 4) Tarihsel etki (*Wirkungsgeschichte*) ilkesiyle, farklı görüşlerin kaynaşması olgusunun birlikte ele alınması,
- 5) Anlamada önemli bir yere sahip olan başkasına yönelme teorisinin önemini vurgulanması (a.e., s. 312).

Bu sayılan ilkeler Gadamer hermeneutiğinin temelini oluşturan ilkelerdir.

Gadamer kendi felsefi hermeneutiğini, kendisinin ‘geleneksel’ olarak adlandırdığı hermeneutiğe karşı sert bir muhalefet göstererek geliştirmiştir. Ona göre, geleneksel

hermeneutik, bireyin tesadüfen sahip olduğu sosyal pozisyonu ve gelenek tarafından bize iletilen kültürel kazanımları metodolojik olarak bir seçime tabi tutarak 'nesnel tarihsel bilgiye' ulaşmayı amaçlar. Buna karşılık Gadamer anlamının, klasik hermeneutikte olduğu gibi tamamen özneye bağlı bir faaliyet olarak görülemeyeceği inancındadır. Anlama, kendisinde geçmiş ve şimdiki zamanın sürekli olarak birlikte bulunduğu geleneksel birikime (*Überlieferungsgeschehen*) nüfuz etmek demektir. Bu bağlamda Gadamer'de anlama, bilen bilincin kendisinin seçtiği nesneye yönelme ve onun bilgisine sahip olmaya yarayan bir metot değildir. Anlama, karşımızda anlaşılacak üzere bulunan herhangi bir şeyin içinde olma şartıdır (a.e., s. 314). Özetle anlama, amaçlanıp gerçekleştirilmiş bir akt olmaktan ziyade bir 'olay' bir 'oluşumdur'.

Bu tanımlardan öznenin güçsüzleştirildiği açıkça anlaşılmaktadır. Gadamer'e göre, öznenin tek merkez olarak görülmesi tam bir yanılgıdır. Halbuki "bireyin kendini anlamlandırması ya da tanımlaması tarihsel hayatın kapalı çekim alanı içerisinde sadece bir kıvılcımdır" (a.e., s. 281).

Gadamer'in felsefi hermeneutik ile ilgili görüşlerine kayda değer ilk tepki "*Hermeneutik und Ideologiekritik*"⁴ adlı yapıtla dile getirilmiştir. Bu tartışmanın özünü, 'eleştirel teorinin' genç temsilcileriyle⁵, ona yakın duran yazarların Gadamer'in yapıtını ve özellikle onun metakritiğini eleştirmeleri oluşturmaktadır. Mesela J. Habermas'ın meşhur "*Zur Logik der Sozialwissenschaften*" (Sosyal Bilimlerin Mantığı) adlı eseri, Gadamer'in 'Gerçeklik ve Metot' adlı eserinde dile getirdiği temel tezlerin tartışılmasından oluşmaktadır (Habermas 1970, s. 71-310).

Gadamer'in yaşam öyküsünü ve buna bağlı olarak geliştirdiği felsefi hermeneutikle ilgili genel görüşünü ana hatlarıyla betimledikten sonra sonuç bağlamında başta sorduğumuz soruların gözönüne alarak şunlar söylenebilir.

Gadamer ölümünden sonra bile -özellikle Almanya'da- en çok okunan ve üzerinde tartışılan düşünürlerden biridir. Bu tartışmaların önemli bir bölümü onun felsefi hermeneutik akımı

⁴ Habermas, J. (Hg.): *Hermeneutik und Ideologiekritik*, Frankfurt a/M. 1971. Bu kitap Apel, Bormann, Bubner, Gadamer, Giegel ve Habermas'ın makalelerinden oluşan, Felsefi Hermeneutik etrafında yapılan tartışmalar ve yorumlarda vazgeçilmez bir kaynaktır.

⁵ Bu bağlamda açığa çıkan Gadamer-Habermas tartışması oldukça dikkate değerdir. Daha fazla bilgi için bkz. Topakkaya, A.: "Hermeneutik ve İdeoloji Kritiği Bağlamında Gadamer-Habermas Tartışması", *flsf dergisi*, sayı:3 2007 bahar, s. 97-111.

bağlamında geliştirdiği ilkelerin, özellikle anlamayla ilgili olanların birbirini anlamakta oldukça güçlük çeken insanların bu güçlüklerini ortadan kaldırmada ne gibi bir çözüm sunabileceği tartışmasıdır. Genelde dünyadaki ve özelde ülkemizdeki en önemli sorun “insanların birbirlerini anlamama ya da anlamak istememe” sorunudur. Dolayısıyla gerçek anlamının ne olduğu ve insanların birbirlerini nasıl (daha) iyi ve doğru anlayabilecekleri sorusuna Gadamer’in hiç şüphesiz önemli cevapları vardır. Bir kere her insan kendi geleneğinin ve kültürünün bir ürünüdür. Bunlarla insan kendi dünya görüşünü ve hayat tarzını oluşturur ve bu anlamda her türlü gelenek ve yaşam tarzı olumlanmalı, biri diğerine üstün tutulmamalıdır. Bu ilke bütün taraflar için geçerli olan bir ilkedir. Farklı medeniyete (kültüre ya da millete) mensup olanlar eşit bir şekilde iletişim ve etkileşime yani diyaloga girmek durumundadırlar. Böyle bir ilke medeniyetlere ya da dar anlamda bireylere kendini daha aşağı ya da daha üstün görme ve diyalogtan kaçma şansını vermemektedir. Fakat burada unutulmaması gereken şey, geleneğin ve o geleneğe bağlı olarak gelişen otorite kavramının yeniden yorumlanması ve zamanın ruhuna uyarlanmasıdır. Yani hiçbir birey ya da toplum sahip olduğu ya da tevarüs ettiği uygarlığı aynen koruma şansına sahip değildir. Bu bağlamda ortaya çıkan önyargılar kesinlikle gereklidir çünkü önyargı olmadan her iki taraf hangi ilke ve dünya görüşüne göre hareket edeceklerine karar veremezler. Bu anlamda önyargılar farklı ufukların ve farklı bakış açılarının açılması için olmazsa olmaz bir şarttır. Bu sebeple önyargı, genel kabulün aksine olumlu bir işleve sahiptir. Başlangıçta olması gereken ön yargı ilişki ve diyalog ilerledikçe kendini arındıracak ya da en azından bir sarsılmaya maruz kalarak ona sahip olanların zihninde yeni “acabalar” açacaktır. Öyleyse daha iyi bir anlama için ikinci temel şart, karşılıklı olarak önyargılardan uzaklaşarak bir masaya oturmak değil, önyargılarla birlikte biraraya gelmek, fakat diyalogun ilerleyen sürecinde bunların değişebilme ihtimaline karşılıklı olarak açık olmaktır. Gadamer bu durumu “ufukların kaynaşması” (*Horizontverschmelzung*) olarak adlandırır. Her anlama olgusunda anlayan, anlaşılan ve bu arada gerçekleşen anlama olarak üçlü bir çember söz konusudur. Dolayısıyla her türlü anlama muhakkak suretde “karşıdakini”, dolayısıyla başka birini ya da bizden başka bir şeyi anlamadır. Bu anlamda anlamının konusu olan şeyin ontolojik anlamda varlığının, yani onun varolma ve buna bağlı olarak ortaya çıkan haklarının, anlayanın kendi varoluşu ve sahip olduğu haklar kadar haklı ve doğal karşılanması gerekir. (Daha) iyi ve doğru bir anlamının üçüncü bir şartı, anlamada “zaman farklılığı”nın gözönünde tutulmasıdır. Yani anlamaya konu olan paradigmlar, nesne ve konular farklı zamanlarda farklı bir şekilde anlaşılır. Buradan hareketle başta din, gelenek ve kültür olmak üzere her türlü metnin, sanat eserinin ya da siyasal ve toplumsal bir paradigmanın zamanın ruhuna göre anlaşılması ve yorumlanması

kaçınılmazdır. Bu yapılmadığı takdirde gerek bireyler gerekse toplum ya da devletler, farklı paradigmalardan hakim olduğu bir dönemde eski anlayış ve kavrayış modellerine takılıp kalmakta, onları ve onlarla birlikte kendilerini değiştirmemek için özel bir çaba sarfetmektedirler. Bu durum da ister istemez toplumda zamanın ruhuna uygun düşmeyen anlayışlarla, zamanın gerektirdiği yeni anlama ve kavrayış taraftarları arasında sürüp giden anlamsız ve sonuçsuz çekişmelere sebep olmaktadır. Halbuki “tarihsel etki” ya da bizzat tarihin kendisi progresif bir süreçtir ve bu süreç bize ilerlemenin ve gelişimin kaçınılmaz olduğunu her zaman hatırlatır. Tarihsel etki gözönünde tutularak farklı görüşler kendi tarihsel oluşum şartlarını unutmadan ya da inkar etmeden rahatlıkla biraraya gelebilmeli ve kaynaşabilmelidir. Bu özellikle aynı tarihsel süreci paylaşan milletler ve toplumlar için daha kolaydır çünkü tarihsel süreçte bu tür toplumlar ya da aynı toplum içinde farklı gruplar aynı tarihsel etki alanından gelmekte ve bu anlamda birçok ortak noktaya sahip olmaktadır. Fakat sayılan bütün bu şartların olabilmesi ve geçerlilik kazanabilmesi için Gadamer oldukça önemli bir tespitte bulunur o da “başkasına yönelme teorisidir”. Yani başkasına insan olarak değer vermeyen, ben merkezli ve kendinden başka diğer varlıkların aynen kendisi gibi bir varlığa ve onura sahip olduğunu düşünmeyen bir insandan hakiki “anlama”yı ve bu anlama neticesinde açığa çıkması gereken sevgi ve hoşgörüyü göstermesi beklemek saflık olur. İnsan, insan olma şerefinden dolayı ilgiye, yönelime, saygı ve sevgiye layıktır. Bunlar herhangi bir diyalog ve etkileşimin ve buna bağlı olarak gelişen diğer unsurların en temel varlık şartıdır. Herhangi bir anlama ya da anlamaya çalışmanın ilk şartı anlaşılacak insan, nesne ya da konuya yönelmek, ona sempatiyle bakmaktır. Böyle bir temel olmadan “gerçek ve doğru” anlama binasını kurmak mümkün değildir. Bu bina kurulamadığı müddetçe de insanların ve toplumların birbirlerini gerçek anlamda anlamaları olanaksızdır. Bu sağlanamadığı sürece de dünyada savaşları ve haksızlıkları ortadan kaldırmak mümkün değildir.

Felsefi hermeneutik bu bağlamda bize tutarlı bir çözüm sunmaktadır fakat bunun uygulanabilirliği hiçte kolay değildir. Buna en güncel örnek ülkemizin şu anda içinde bulunduğu siyasal-toplumsal çıkmaz ve bu çıkmazın doğal bir sonucu olan körler ve sağır diyalogudur. Küresel bağlamda da Türkiye ve İspanya arasında 2002’den beri devam eden fakat İspanya’nın bu diyalogtan tek taraflı olarak çekileceğini açıklaması bunun oldukça zor bir olay olduğunu gösteren ikinci bir örnektir.

KAYNAKÇA

- Gadamer, H-G. (1986) *Ergänzung zur Wahrheit und Methode*, Gesammelte Werke Band 2, Tübingen : Mohr Siebeck Verlag
- Gadamer, H-G. (1986) *Wahrheit und Methode*, Gesammelte Werke Band 1, Tübingen: Mohr Siebeck
- Gadamer, H-G. (2008) *Gerçeklik ve Metod*, cilt I (*Wahrheit und Methode*), çev. Hüsamettin Arslan&İsmail Yavuzcan, İstanbul: Paradigma yayınları
- Grondin, J. (1991) *Einführung in die philosophische Hermeneutik*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft
- Grondin, J. (1999) *Hans-Georg Gadamer, Eine Biographie*, Tübingen: Mohr Siebeck
- Habermas, J. (1970) *Zur Logik der Sozialwissenschaften*, Frankfurt a.M: Suhrkamp Verlag
- Habermas, J. Hg. (1971) *Hermeneutik und Ideologiekritik*, Frankfurt a/M: Suhrkamp Verlag
- Hufnagel, E. (1976) *Einführung in die Hermeneutik*, Stuttgart: Gardez Verlag
- Topakkaya, A. (2007) “Felsefi Hermeneutik“, *Felsefe dergisi*, sayı:4, s. 75-93.
- Topakkaya, A. (2007) “Hermeneutik ve İdeoloji Kritiği Bağlamında Gadamer-Habermas Tatışması“, *Felsefe Dergisi*, sayı:3, s. 97-111.